

REFERENCES

1. *Yevropeys'kyi dosvid pidtrymky kar"yery ta pratsvelashtuvannya vypusknykiv.* (2009). [European Experience in Supporting Careers and Employment of Alumni]. Dnipro.

2. *Sotsial'ne partnerstvo NT NMetAU z bazovymy pidpryyemstvamy m. Nikopolya v 2004-2014 rokakh: chas vyprobuvan', chas poshuku, chas novykh dosyahnen'.* (2014). [Social partnership of NT NMetAU with the base enterprises of Nikopol in 2004-2014: time of tests, time of search, time of new achievements]. Dnipro.

3. *Social Partnership in Education* (2014). [Social Partnership in Education]. Kyiv.

4. *The role of the enterprise in the educational process. Practice of European Universities.* (2013). [The role of the enterprise in the educational process. Practice of European Universities].

5. *Sotsial'ne partnerstvo nauky i biznesu: formy vzayemodiyi, problemy i rekomendatsiyi shchodo yikh vyrishennya.* (2015). [Social partnership of science and business: forms of interaction, problems and recommendations for their solution]. Khmelnytsky.

6. *Partnerstvo universitetov i biznesa: opyt SSHA informatsionno-analiticheskoye materialy.* (2011). [University-Business Partnership: US Experience in Information and Analytical Materials]. Nizhny Novgorod.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЗІНЧЕНКО Андрій Леонідович – аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка випускників до організації соціального партнерства в сфері суспільного виробництва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZINCHENKO Andrey Leonidovich – Postgraduate student of the Department of Pedagogy and Methodology of Technological Education of Krivoy Rog State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional preparation of graduates for the organization of social partnership in the field of social production.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2019 р.

УДК:378:37.011.3–051:78:781.68
DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.46

КОЖБАХТЄЄВА Ніна Федорівна – старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4764-1238>
email: nkozbahteeva@gmail.com

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ МУЗИКАНТІВ-ПЕДАГОГІВ НАВИЧОК ВЕРБАЛЬНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МУЗИКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасне суспільство перебуває на етапі кардинальних перетворень в системі освіти України. Збереження духовності української нації потребує підготовки нової генерації вчителів музики. Особливого значення у структурі професійної підготовки музиканта-педагога набуває інтерпретація музичного твору, ефективно здійснення якої потребує високого розвитку як музичної культури, так і педагогічної майстерності. Втім, досвід роботи викладачів класу інструментальних дисциплін та керівників педагогічної практики в школі доводить, що переважна більшість студентів-музикантів мають недостатні навички вербальної інтерпретації музичних творів, у них невеликий власний емоційно-образний словесний тезаурус. При застосуванні словесних методів вони не завжди враховують вікові особливості дітей, рівень їх музичної підготовки, особливості художнього сприймання. Тому набуття навичок

вербальної інтерпретації музичних творів – одне із провідних завдань фахової підготовки майбутніх музикантів-педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми інтерпретації музичного твору широко висвітлюються у філософській, мистецтвознавчій та музично-педагогічній літературі. У галузі музичної педагогіки ці питання вивчають Г. Дідич, Л. Коваль, П. Ніколаєнко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.

Значення інтерпретації в музичній педагогіці є початковою основою розуміння музичного твору, адже педагог-музикант повинен уміти тлумачити сенс музичного твору, визначати його специфічні особливості, зхарактеризувати зміст [2]. Тобто, зрозуміти музичний текст – це значить засвоїти сенс та зміст твору, пережити певний духовний стан, який передає композитор. Інтерпретація – це духовний зміст музичної інформації, метою

якої є не лише оцінка музичного твору, а й обґрунтування, доказ, а також прагнення переконати учня, слухача в адекватності думок. Музиканти-психологи Л. Воєводіна, О. Костюк, В. Ражніков, Б. Теплов та інші доводять можливість, правомірність та необхідність вербальної інтерпретації музики.

Переклад музичної мови твору на вербальну мову (тобто вербальне інтерпретування) надає можливість посилення емоційного співпереживання художнього образу, поглиблення його сприймання і оцінки. Серед вітчизняних науковців, які вивчають питання художньої та вербальної інтерпретації, назвемо Л. Касьяненко, О. Котляревську, О. Ляшенко, В. Москаленко, В. Приходько, Т. Рошину та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності вербальної інтерпретації музики і визначенні окремих засобів удосконалення навичок вербальної інтерпретації музичних творів у майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «інтерпретація» походить від латинського слова «interpretatio» (тлумачення, розкриття змісту, трактування) і застосовується для оцінки різних фактів, процесів та явищ дійсності [6]. Інтерпретація – основа будь-якого процесу комунікації, коли треба тлумачити наміри і вчинки людей, їхні слова та жести, твори художньої літератури, музики, мистецтва [8].

Поняття інтерпретації широко застосовується у філософській, мистецтвознавчій та музично-педагогічній літературі. У філософії категорія інтерпретації вживається з такими гносеологічними категоріями, як: сприйняття, відображення, пояснення і розуміння. У мистецтвознавстві інтерпретацію розглядають як творче розкриття якого-небудь художнього твору, образу, зумовлених ідейно-художнім задумом та індивідуальністю артиста, режисера, музиканта тощо. Інтерпретація охоплює різні форми сприйняття творчих проявів людини, у тому числі й діяльність у галузі музичного мистецтва, коли основним об'єктом інтерпретування є музичний твір.

Музика як форма художньо-естетичної свідомості відображає реальну дійсність своєрідно і специфічно. Музиці властиве безпосереднє вираження внутрішнього світу людини, її почуттів, настроїв, переживань в узагальнених художніх образах. Сприймання музичного твору індивідуально-суб'єктивне, варіативне, неповторне. Проте естетична ідея, втілена автором засобами художньої виразності, є інваріантною. В осягненні музичного твору найважливішим є те, що митець не стільки повідомляє свою думку, як викликає у слухача особисту, спонукаючи його до роздумів над динамікою душевного стану, до емоційного осмислення власних

переживань. Музичне сприймання – це активний процес, в якому відображається вся багатогранність особистості (особливості її пізнавальної та емоційної сфер, установки, інтенції), актуалізується досвід, знання й уміння. Специфіка художньо-образного осягнення музики полягає в тому, що її зміст прихований у нотному тексті, а виконавське завдання міститься у його «розкодуванні». Б. Теплов писав, що сприйняття музики можливе тільки в контексті інших засобів пізнання, що виходять за межі музики.

Музично-педагогічні аспекти інтерпретаційної діяльності розглянуто у працях таких видатних виконавців-педагогів, як Ф. Блюменфельд, О. Гольденвейзер, О. Гінзбург, С. Ігумнов, Г. Нейгауз, Г. Ципін. Питання музично-педагогічної діяльності викладача і студента у вищому навчальному закладі досліджено у працях багатьох науковців. Корисні рекомендації і практичні поради містять монографії, навчальні посібники і статті відомих музикознавців і мистецтвознавців (О. Котляревської, О. Лисенко, В. Москаленка, М. Смирнової та інших).

Особливий інтерес становлять праці вчених в галузі музичної педагогіки (В. Крицького, Д. Лісуна, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Щолокової), у яких інтерпретацію музичного мистецтва розглянуто в синтезі таких її видів, як виконавська, вербальна, художня, педагогічна і художньо-педагогічна.

У музичній педагогіці істотного значення набуло поняття «художньо-педагогічної інтерпретації» музичних творів, пов'язане з художньо-творчою діяльністю музиканта-педагога. Його тлумачать як своєрідну суб'єктивну інтегровану інтерпретацію творів різних видів мистецтв (літератури, музики, живопису тощо), яка збагачує музичний образ і дає змогу інтерпретатору повніше розкрити його зміст, стилістичні особливості композитора та виконавця, використовувати різні педагогічні прийоми роботи. Художньо-педагогічна інтерпретація, як вказує О. Ляшенко, є комплексом різних типів інтерпретацій: музикознавчої (занурення в культуру конкретної історичної епохи, аналіз специфіки виконавства та особливостей відтворення музичного матеріалу представниками різних виконавських шкіл, течій, стильових напрямів); художньо-образної (розкриття змістового контенту твору з використанням пояснювального матеріалу з різних джерел, орієнтація на конкретний контингент слухачів); виконавської (узагальнення задуму композитора в художньо-суб'єктивному виконанні, удосконалення виконавських навичок та навичок виконавського самоаналізу); вербально-змістової (як засобу

створення емоційної драматургічної концепції музичного твору на основі синтезу музичної думки з літературно-поетичною); візуально-асоціативної (інтерпретаційні паралелі музики та живопису, стилевих, жанрових одиниць художніх творів); акторської, побудованої на основі виконавської та акторської майстерності, реалізованої у вигляді емоційно-образного оформлення художньо-педагогічної інтерпретації в акті виступу перед аудиторією [2].

У нашому дослідженні ми зосередились на проблемі оволодіння майбутніми музикантами-педагогами навичками вербальної інтерпретації музики.

Б. Теплов звертає увагу на те, що складність вербальної інтерпретації музики полягає в тому, що змістом музики є не її звукова тканина, а емоції [7]. О. Костюк, розділяючи доцільність такого підходу рішення даного питання, стверджує, що в вербальних характеристиках відтворюється не фізіологічний прояв емоцій, а вони самі, як явище психологічне і соціально детерміноване, а їх мовна фіксація сприяє виявленню сутності музичного образу. Таким чином, дослідники підтверджують правомірність використання вербальних інтерпретацій образно-емоційного змісту музики в процесі її сприйняття [1].

Вербальна інтерпретація, як зазначають психологи, неможлива без певного рівня розвинутого музичного сприйняття та глибокого усвідомлення музичного твору. Музичне сприйняття є складним видом художньої психічної діяльності суб'єкта. З одного боку, воно є формою чуттєвого відображення конкретної звукової конструкції музичного твору, яка відчувається у формі музично-звукових (сенсорно-перцептивних) образів. З другого, музичне сприйняття – це багаторівнева емоційно-усвідомлена діяльність психіки, яка, у свою чергу, функціонує на основі механізму музичного мислення. Музичний твір, як відомо, є закодованою за допомогою умовної системи знаків художньою інформацією. Тому без розуміння музичної мови, засобів музичної виразності, хоча б на елементарному рівні, не можна говорити про музичне сприймання, отримання елементарного музично-емоційного враження. Разом з тим аналіз емоційно-образного складу музичного твору сам по собі ще не викликає почуття співпереживання змісту музики. Його мета – встановлення адекватності початкового безпосередньо емоційного враження та розуміння, завдяки яким засобам музичної виразності моделюється емоційно-образний зміст твору.

Вербальна інтерпретація художнього образу в педагогічному процесі може бути тісно пов'язана з аналізом музичного твору –

однією з головних умов осягнення художнього змісту музики і, відповідно, її тлумачення. У музично-педагогічній практиці застосовуються такі методики аналізу, як: музикознавчий, культурологічний, художньо-образний, вербально-змістовий, візуально-асоціативний, виконавський, емоційно-ціннісний тощо. Осмислення музичного матеріалу розпочинається із ознайомлення з особливостями епохи, країни виникнення твору, філософських та естетичних поглядів автора, специфічних особливостей індивідуального стилю митця та епохи, коли він жив. А також теоретичного аналізу твору за певними критеріями (форма, композиція, тембр, інтонація, гармонія, жанр тощо), що відповідають даному стилю.

Відправним пунктом художнього аналізу музичного тексту у шкільній практиці є спрямованість на аудиторію. Молодші школярі на уроках музики знайомляться із засобами музичної виразності: регістром, тембром, висотою, динамікою, мелодією, ладом, супроводом тощо. Ці знання слугують для розкриття образного змісту музичного твору. У процесі слухання музики важливо спонукати дітей до передачі своїх вражень засобами мови, а також невербальними засобами (жестами, рухами, малюнками). Учні середнього шкільного віку знайомляться із особливостями інтерпретації твору, особливу увагу приділяють деталям музичної форми. Використовуючи метод порівняльного аналізу різних за жанром і стилем творів, визначають схожість настрою, спільні та відмінні музично-виразові засоби. За допомогою проблемного методу учні вчать виробляти власну оцінку музичного твору, враховувати культурний контекст. У старшокласників розвиток творчого мислення, гуманістичних цінностей, вдосконалення духовного рівня особистості відбувається під час аналізу музичного тексту, в якому вказуються відомості про життя та творчість композитора, епоху, стиль, художній напрям, мистецькі взаємовпливи тощо.

Вплив задуму інтерпретації музичного твору в єдності з словесною анотацією має відпрацьовуватися під час практичної діяльності майбутніх учителів музики через орієнтацію музичних прикладів, вербальних та невербальних засобів комунікації на активізацію внутрішнього стану школярів, досягнення особистісної значущості музичного матеріалу для учнів, розумне поєднання свободи учня і педагогічного керівництва його діяльністю. За таких умов у практично-педагогічній діяльності майбутнього вчителя музики зростатимуть сформованість його витонченого відчуття та розуміння світосприйняття, здатність до оптимістичної віри у його прихованій потенції та величі музичного мистецтва.

Словесна інтерпретація також є важливим інструментом педагогічного впливу на художню свідомість учнів. Викладач, що не вміє словами передати образний зміст музичного твору, не може досягти успіху в навчально-виховній роботі так само, як і той, що неспроможний створити виконавську інтерпретацію. Як підкреслював В. Сухомлинський, адже «слово – нічим не замінний засіб впливу на учнів» [5, с. 193]. Коли ж йдеться про мистецтво, виразне слово вчителя відіграє особливу роль, допомагаючи учням не лише розібратись у структурі художнього образу, а й яскравіше збагнути його красу, глибше сприйняти змістове наповнення музики.

Застосування словесних методів (розповідь, бесіда, пояснення) завжди залежить від вікових особливостей дітей, їх музичної підготовки, а також від своєрідності музичного твору. Майстерно проведені бесіди захоплюють дітей і заглиблюють їх у сприйняття музики. У таких бесідах педагог, гнучко використовуючи різноманітні методи (проблемні ситуації, порівняння, аналіз), веде учнів шляхом самостійних естетичних відкриттів. Педагог привертає увагу дітей до деталей, виразних засобів, допомагаючи розкрити своєрідність змісту музики, її неповторність. Виразно виконуючи епізоди твору, він допомагає дітям знаходити точні й поетичні характеристики образів, яскраві епітети, порівняння, життєві аналогії. Також задля активізації уваги учнів в самій будові бесіди про музичний твір бажано використовувати яскраві приклади окремих фактів з історії створення твору або його сприйняття слухачами, чи цікавими моментами з біографії композитора, або спогадів про нього його сучасників тощо. У розвитку музичного сприймання школярів велику роль відіграє метод порівняння, адже можливості аналізу дітьми музичних творів обмежені їх невеликим досвідом. Для порівняння можна використати контрастні твори одного жанру, п'єси з однаковою назвою, контрастні твори одного характеру тощо. Метод порівняння за контрастом і аналогією дозволяє помітити те, на що учень може не звернути увагу, дає змогу яскравіше відтінити своєрідність музичних творів різноманітних жанрів. Завдання на порівняння захоплюють дітей, активізують їхню творчу діяльність, адже учні помічають у музиці контрасти найкраще.

Пояснення ґрунтується на певному принципі і означає розкриття сутності художнього образу, зв'язку між фактами, подіями або іншими, уже відомими явищами. Використання пояснення дає змогу всебічно й цілісно охопити предмет пізнання, глибоко розкрити його сутність.

Однак, розкриваючи зміст сутності

музики студенти дуже часто обмежуються примітивними характеристиками. Тому для розширення вербального тезаурусу студента для характеристики естетичних якостей доречно використовувати словник музичних емоцій, розроблений В. Ражніковим [4]. Робота студента зі словником допомагає, на наш погляд, розширити емоційно-образний словесний багаж, навчити яскраво і змістовно говорити, аналізувати, влучно висловлювати власну думку, розкривати музично-художній образ твору.

Паралельно зі словником доцільно в педагогічній практиці використовувати класичні взірці інтерпретації музики, створені майстрами художнього слова, літературно обдарованими музикантами-композиторами, виконавцями. Г. Падалка наголошує, що ознайомлення з висловлюваннями письменників, з поезіями про музику активізує образність сприймання музичних творів, поетично забарвлює його [3]. Це допоможе в створенні власної «техніки» словесної інтерпретації музики, знаходженню індивідуальних прийомів, які залежать від особистості майбутнього вчителя інтерпретатора. Набагато легше розповідати про музику, якщо точно відчуваєш її зміст. Тоді з'являються «потрібні» слова і необхідна інтонація.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, формування у майбутніх музикантів-педагогів навичок вербальної інтерпретації музики повинно реалізовуватись через розвиток їх інтелектуальних здібностей, формування жанрово-стильових орієнтирів, вмінь осмислювати та розуміти музичні форми і засоби виразності мистецтва. Вони повинні володіти системою теоретичних знань про стиль композитора, будову та структуру музичного твору, особливості гармонії та фактури. Також дуже важливо при цьому тонко відчувати аудиторію, враховуючи вікові особливості дітей, рівень їх музичної підготовки та особливості художнього сприймання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Костюк О. Г. Сприйняття музики і художня культура слухача / О. Г. Костюк. – К. : Наукова думка, 1973. – 123 с.
2. Ляшенко О. Д. Художньо-педагогічна інтерпретація музичних творів / О. Д. Ляшенко // Мистецтво та освіта. – № 4. – 1999. – С. 54–57.
3. Падалка Г. М. Художньо-педагогічна інтерпретація музики в структурі професійної підготовки музиканта-педагога / Г. М. Падалка // Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К., НПУ, 2004 р. – Вип. 5. – С. 3–9.
4. Ражников В. Г. Партитура транскрипція / В. Г. Ражников // Вопросы психологи. – 1980. – № 1. – С. 137–141.

5. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1984. – 254 с.

6. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень / [Уклад.: О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк]. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.

7. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей / Б. М. Теплов. – Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1947. – 335 с.

8. Философский энциклопедический словарь. – [Изд. 2.] – М. : Сов. Энциклоп., 1989. – С. 220.

REFERENCES

1. Kostyuk, O. H. (1973). *Spryyunyattya muzyky i khudozhnya kul'tura slukhacha*. [Perception of music and artistic culture of the listener]. Kyiv.

2. Lyashenko, O. D. (1999). *Khudozhn'o-pedahohichna interpretatsiya muzychnykh tvoriv*. [Artistic and pedagogical interpretation of musical works]. Kyiv.

3. Padalka, H. M. (2004). *Khudozhn'o-pedahohichna interpretatsiya muzyky v strukturi profesiynoyi pidhotovky muzykanta-pedahoha*. [Artistic and pedagogical interpretation of music in the structure of vocational training of musician-teacher]. Kyiv.

4. Razhnikov, V. G. (1983). *Partiturnaya transkriptsiya*. [Score transcription]. Moscow.

5. Sukhomlyns'kyu, V. O. (1984). *Sto porad vchytelyu*. [Hundreds of Teacher Tips]. Kyiv.

6. *Suchasnyy slovnyk inshomovnykh sliv: blyz'ko 20 tys. sliv i slovospoluchen'*. (2006). [Modern dictionary of foreign words: about 20 thousand words and phrases]. Kyiv.

7. Teplov, B. M. (1947). *Psikhologiya muzykal'nykh sposobnostey*. [Psychology of musical ability]. Moscow.

8. *Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar'*. (1989). [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОЖБАХТЄЄВА Ніна Федорівна – старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Наукові інтереси: фахова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOZHBAKHTEEVA Nina Fedorivna – Senior Lecturer in the Chair of Musical and Instrumental Training State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky».

Circle of scientific interests: professional training of future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2019 р.

УДК 37(08). 364

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.47

КОВАЛЕНКО Вікторія Костянтинівна –

аспірантка кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8383-2723>
e-mail: kovalenko.vik.k@gmail.com

КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА ЯК СКЛАДОВА ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства дає можливість спостерігати, що ринок праці викликає великий попит на фахівців у сфері інформаційних технологій, які здатні приймати нові, креативні рішення та застосовувати новітні технології у просторі. Нині не можливо уявити розвиток будь-якої галузі людської діяльності без використання комп'ютерної графіки. Водночас, у художньо-педагогічній освіті використання комп'ютерної графіки залишається актуальною проблемою впродовж останніх років, привертаючи до себе все більшу увагу спеціалістів, в основному-практичних педагогів.

В системі освіти гостро стоїть завдання

підготовки фахівців до професійної діяльності з використанням комп'ютерної графіки профільних факультетів у вищих навчальних заклад. У художньо-педагогічній освіті використання комп'ютерної графіки залишається актуальною проблемою впродовж останніх років, привертаючи до себе все більшу увагу спеціалістів, в основному-практичних педагогів. Основна ідея розвитку художньої системи освіти полягає в тому, що ефективність навчального процесу може бути поліпшена завдяки впровадження новітніх освітніх систем і технологій. Саме викладач виступає творцем нововведень.

Комп'ютерна графіка в системі художньої освіти дозволяє оптимізувати освітній процес, здійснити міждисциплінарні